

Sygn. akt II CSK 321/08

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

w sprawie z powództwa R. O.

przeciwko J. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 7 listopada 2008 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 11 lutego 2008 r., sygn.
akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 100.000 zł z odsetkami tytułem zwrotu pożyczki pieniężnej udzielonej pozwanemu w kwietniu 2008 r. Rozstrzygnięcie to oparł na następujących ustaleniach faktycznych.

Powód, będący kapłanem archidiecezji i pełniący posługę duszpasterską jako ksiądz parafii w P., uzyskiwał wynagrodzenie miesięczne w wysokości 3500-4000 zł.

Niektóre ofiary od wiernych, stanowiące dochody parafialne, były przeznaczone w części na utrzymanie powoda. W 1990 r. powód wykonywał obowiązki kapelana szpitalnego w ZOZ, uzyskując dochody w granicach 900-1100 zł miesięcznie. Gromadził oszczędności i część z nich lokował w banku. Z oszczędności tych kupił samochód osobowy za 70.000 zł, a następnie – o wartości 100.000 zł. Z inicjatywy powoda powstało stowarzyszenie „O.(...)”, które zorganizowało Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ), zatrudniający osoby niepełnosprawne. Niezbędny do funkcjonowania ZAZ sprzęt komputerowy został dostarczony przez firmę „A.(...)”, z którą współpracował pozwany, prowadzący przedsiębiorstwo pod nazwą „D.(...)”. Pozwany wykonywał różne zlecenia poligraficzne na rzecz ZAZ i wówczas przychodził do biura ZAZ oraz na plebanię kościoła. W Stowarzyszeniu „O.(...)” działała też córka pozwanego. W kwietniu 2008 r. pozwany zwrócił się do powoda o udzielenie pożyczki w kwocie 100.000 zł. Powód wyraził zgodę na pożyczkę i przeznaczył na ten cel własne oszczędności. Kwota pożyczki została wydana pozwanemu na plebani w obecności kilku świadków. Sąd Okręgowy ustalił szczególny przebieg wydania pozwanemu pożyczonej kwoty. Termin zwrotu pożyczki określono na czas 3-4 miesięcy. Pozwany po nadejściu terminu zapłaty prosił powoda o prolongatę terminu zwrotu pożyczki. W związku z ostateczną odmową zwrotu pożyczki powód wypowiedział umowę pożyczki w dniu 6 stycznia 2006 r. i wezwał pozwanego pożyczkobiorcę do zawrotu pożyczki. Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany nie figurował w Krajowym Rejestrze Długów, od 1997 r. miał rachunek oszczędnościowo – rozliczeniowy, w banku cieszył się tam dobrą opinią, nie prowadzono wobec niego egzekucji, nie zaciągał kredytów bankowych, wywiązywał się należycie z zobowiązań natury publiczno-prawnej.

W ocenie Sądu Okręgowego, przeprowadzone postępowanie dowodowe (dokumenty i zeznania świadków oraz zeznania stron) wykazały, że doszło do udzielenia pozwanemu pożyczki przez powoda. Niewiarygodne okazały się zeznania pozwanego stwierdzające brak udzielenia takiej pożyczki. Pożyczka nie została zwrócona przez pozwanego. Strony umowy pożyczki określiły wszystkie istotne jej postanowienia. Odsetki za opóźnienie pożyczkobiorcy w zwrocie pożyczki Sąd zasądził od dnia 15 lutego 2006 r.

Apelacja pozwanego okazała się uzasadniona; Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo w całości. Za trafny uznany został zarzut naruszenia art. 246 k.p.c. w zw. z art. 720 § 2 k.c. i art. 328 § 2 k.p.c. w wyniku dopuszczenia dowodu z zeznań świadków na fakt dokonania pomiędzy stronami

czynności prawnej w postaci zawarcia umowy pożyczki, mimo braku podstaw do dopuszczenia takiego dowodu. Pismo powoda, zawierające wypowiedzenie umowy pożyczki z dnia 6 stycznia 2006 r., nie mogło być uważane za tzw. początek dowodu na piśmie. W motywach rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego nie wyjaśniono tego, czy dopuszczenie dowodu ze świadków uzasadnione było szczególnymi okolicznościami sprawy. Sąd drugiej instancji stwierdził, że brak podstaw do przyjęcia istnienia takich okoliczności. Należało zatem pominąć dopuszczony dowód z przesłuchania świadków jako sprzeczny z art. 74 k.c. Oznacza to konieczność brania pod uwagę jedynie dowodów z dokumentów oraz zeznań obu stron, ponieważ strony wyraziły zgodę na przeprowadzenie takiego dowodu [k. (...), k. (...) akt sprawy]. W świetle tak ograniczonego materiału dowodowego należało przyjąć za niezasadne ustalenia Sądu Okręgowego, że pomiędzy stronami doszło do zawarcia ustnej umowy pożyczki na kwotę 100.000 zł.

W skardze kasacyjnej powoda podniesiono zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 162 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Eksponowano także zarzut naruszenia art. 74 § 1 i § 2 k.c. (w brzmieniu przez nowelizacją z dnia 13 lutego 2003 r., Dz. U. z 2003 r. Nr 49, poz. 408). Skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak już ustalono, strony wyraziły zgodę na przeprowadzenie dowodu z zeznań stron na fakt zawarcia umowy pożyczki [s. (...) uzasadnienia zaskarżonego wyroku]. Ograniczając postępowanie dowodowe do dowodu z przesłuchania stron i dokumentów (obrazujących przede wszystkim sytuację majątkową i finansową stron), Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że nie znajduje w nim potwierdzenia fakt zawarcia ustnej umowy pożyczki pomiędzy stronami.

W skardze kasacyjnej strona powodowa, eksponując zasadność żądania, stara się bronić stanowiska, że bezpodstawnie w postępowaniu dowodowym przed Sądem Apelacyjnym pominięto dowód z zeznań sześciu świadków, chociaż zeznania te – według skarżącego – „nie dotyczyły (...) bezpośrednio okoliczności związanych z zawarciem umowy pożyczki”. Dotyczyły one natomiast innych faktów m.in. wręczenia pieniędzy pozwanemu, oględzin działki, charakteru znajomości stron, częstotliwości wizyt pozwanego na plebanii, charakteru kontaktów zawodowych pozwanego z parafią,

żądania zwrotu pożyczki, a więc – faktów nie objętych w istocie zakazami przewidzianymi w art. 74 k.c. i art. 246 k.p.c. (art. 74 k.c. w wersji sprzed nowelizacji k.c. z dnia 14 lutego 2003 r., Dz. U. Nr 49, poz. 408). Skarżący wyjaśnił, że „inicjatywa dowodowa powoda w sytuacji, w której nie dysponował on pisemną umową pożyczki, zmierzała do uprawdopodobnienia faktu jej zawarcia przez wskazanie okoliczności, które nie miały charakteru czynności prawnej, ale z umową się wiązały” [s. (...) skargi kasacyjnej]. Taka argumentacja posłużyła skarżącemu do sformułowania zasadniczego zarzutu kasacyjnego, tj. zarzutu naruszenia art. 74 § 1 i § 2 k.c. (w wersji sprzed nowelizacji) i art. 246 k.p.c. – jak wywodzono - w wyniku błędnego zastosowania tych przepisów poprzez szerokie ujęcie przewidzianego w nim zakazu (zakaz przeprowadzenia dowodu także „na okoliczności faktyczne związane z zawarciem umowy pożyczki”).

Takiego stanowiska skarżącego nie sposób zaakceptować z następujących względów.

Skarżący podtrzymuje zasadność zgłoszonego roszczenia o zwrot pożyczki i przyjmuje, że sprostał obciążającemu go ciężarowi dowodu przez to, że uprawdopodobnił przy pomocy zeznań świadków fakt powstania pewnej sekwencji zdarzeń, które określił ogólnie jako zdarzenia „niedotyczące bezpośrednio okoliczności związanych z zawarciem umowy”. Tymczasem użytą w art. 74 § 1 k.c. formułą ustawową – „na fakt dokonania czynności prawnej” należy rozumieć w tym sensie, że chodzi w niej o wykazanie przez dowodzącego faktu złożenia m.in. zgodnych oświadczeń woli obu stron umowy, pozwalających na przyjęcie dojścia do skutku umowy o określonej kwalifikacji prawnej. O takim oświadczeniu woli stron świadczyć może wiele elementów ustalonego stanu faktycznego, przy czym oświadczenie takie może przybrać różną postać (np. także oświadczenia dorozumianego, art. 65 k.c.). Przyjmując taki punkt widzenia nie można zasadnie twierdzić, że eksponowanie istnienia w postępowaniu dowodowym określonej sekwencji zdarzeń „związanych tylko z zawarciem umowy” nie jest jednak w ogóle działaniem zmierzającym w istocie do wykazania faktu złożenia zgodnego oświadczenia obu stron, a więc w istocie – faktu dokonania określonej czynności prawnej (zawarcia umowy). Niezależnie od tego, powołując się na zamiar „uprawdopodobnienia faktu zawarcia umowy pożyczki” (przy honorowaniu zakazu wynikającego z art. 74 § 1 k.c.), skarżący nie stwierdza tego, że z określonymi zdarzeniami (zaliczonymi do kategorii zdarzeń niedotyczących bezpośrednio okoliczności związanych z zawarciem pożyczki) wiąże możliwość

skonstruowania stosownego domniemania faktycznego (art. 231 k.c.) i nie daje takiemu, ewentualnemu zarzutowi stosownego wyrazu prawnego w podniesionych podstawach kasacyjnych. Należałoby jednak i w tym wypadku zaznaczyć, że fakt dokonania określonej czynności prawnej (zawarcia umowy) mógłby być wykazywany bezpośrednio środkami dowodowymi i pośrednio, przy wykorzystaniu konstrukcji domniemania faktycznego (art. 231 k.c.). W konsekwencji należałoby przyjąć, że sformułowany w art. 74 § 1 k.c. zakaz prowadzenia dowodu ze środków na fakt dokonania czynności prawnej (zawarcia umowy) obejmuje nie tylko dowodzenie bezpośrednio, ale także możliwość posługiwania się w tej mierze domniemaniami faktycznymi (art. 231 k.p.c.). Istotny jest bowiem jurydyczny cel takiego zakazu w postaci preferowania dowodu z dokumentu dla niektórych kategorii czynności prawnych, w tym także – dla umowy pożyczki (art. 720 § 2 k.c.). W tej sytuacji nie można uznać za trafny zarzut naruszenia art. 74 § 1 i § 2 k.c. (w wersji sprzed nowelizacji k.c. z dnia 14 lutego 2003 r.) i art. 246 k.p.c. przy motywacji prawnej tych zarzutów eksponowanych w skardze.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. z motywacją podaną w skardze kasacyjnej nie mogą być brane pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym. Nie może być też brany pod uwagę zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., ponieważ dotyczy on kwestii formalnej poprawności uzasadnienia zaskarżonego wyroku, a nie wiarygodności i mocy dowodowej dowodów przeprowadzonych w postępowaniu rozpoznawczym. Pominięcie dowodu z zeznań sześciu świadków było, jak stwierdzono, usprawiedliwione przyjętą przez Sąd Apelacyjny interpretacją art. 74 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 246 k.p.c. co do zakresu zastosowania zakazu wskazanego w tych przepisach. Nietrafny okazał się zatem zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w postaci „niewwzględnienia w całości materiału dowodowego”. Chybiony pozostaje także zarzut naruszenia art. 162 k.p.c., skoro pełnomocnik pozwanego na pierwszej rozprawie oponował przeciwko dopuszczaniu przez Sąd dowodów ze świadków na fakt zawarcia umowy pożyczki [k. (...) akt sprawy] i następnie fakt takiego dopuszczenia eksponował w apelacji, formułując stosowne zarzuty apelacyjne.

Z przedstawionych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną jako nieuzasadnioną (art. 398¹⁴ k.p.c.).